

РЕФОРМА СУДОВОЇ ВЛАДИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Литвин Степан

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільного права та процесу юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», адвокат
м. Ужгород, Україна*

23 червня 2022 року Європейська Рада узгодила надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Одночасно Україні було висунуто низку вимог, які необхідно виконати у процесі приєднання до європейського інтеграційного об'єднання, з-поміж яких особливе місце посідає продовження судової реформи в Україні.

Вже у червні 2024 року Європейський Союз офіційно розпочав перемовини з Україною щодо вступу до Євросоюзу на першій міждержавній конференції. Отож нині триває робота з підготовки до дискусій у певних галузях, зокрема щодо Оглядового розділу 23 «Судова влада та основоположні права» на підставі рамок переговорів, що окреслюють процедури й принципи відповідних переговорів [1].

Відзначимо, що експерти, які готували План для Ukraine Facility, який спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації реформ в Україні, відзначають, що після Революції гідності у 2014 році українська держава провела низку реформ з метою зміцнення верховенства права та незалежності, підвищення прозорості та ефективності судової системи. Зокрема, було внесено зміни до Конституції України та законодавства про судоустрій, що надало можливості оптимізувати судову систему, зменшивши кількість її рівнів із чотирьох до трьох. Крім того, у 2017 році було створено новий Верховний Суд [2].

Активізації судової реформи сприяв указ Президента України ід 11 червня 2021 року «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» [3]. Поява відповідного Указу стала реакцією влади на цілу низку проблем, характерних для національного правосуддя: від недобросовісності окремих суддів і випадки толерування корупційних проявів до нестача суддів у місцевих та апеляційних судах, надмірне навантаження на суддів у судах усіх рівнів (загалом в Указі було окреслено 19 проблемних позицій). Водночас, необхідність розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства прямо пов'язувалася з необхідністю зміцнення функціональних основ організації судової влади відповідно до стандартів захисту прав людини та міжнародно-правових зобов'язань України, а також у зв'язку з необхідністю

забезпечення подальшої гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу [3].

Попри зусилля української влади та суспільства ситуація із станом національної системи правосуддя залишається складною. Вказана позиція підтверджується вже згаданим вище Планом для Ukraine Facility. Цим документом, що був ратифікований Верховною Радою України у червні 2024 року, наголошується на необхідності продовжувати реформи сектору правосуддя. При цьому, щоб «досягти стійких результатів, реформування сектору правосуддя у 2024–2027 роках має ґрунтуватися на цілісному підході з урахуванням досвіду та досягнень, отриманих після Революції гідності, та адаптацією порядку денного реформ до поточних викликів і можливостей, спричинених війною» [2]. Передусім реформи передбачають відновлення прозорого та меритократичного відбору суддів, завершення добору та призначення суддів Конституційного суду України відповідно до нової нормативно-правової бази, відновлення та завершення кваліфікаційного оцінювання діючих суддів і забезпечення зміцнення системи дисциплінарної відповідальності, а також створення нового адміністративного суду для розгляду справ, що пов'язані з центральними державними органами, та зміцнення існуючих інструментів доброчесності суддів.

Прикметно, що реагуючи на мінливу ситуацію і нові виклики Офіс Президента України завершив розробку Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки. Як відзначають оглядачі Судово-юридичної газети, це вже друга подібна Стратегія, яка була розроблена за час президентської каденції Володимира Зеленського [4]. Щоправда на момент підготовки відповідного матеріалу Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки не набула нормативної формалізації, тому є лише певні витоки з Офіс Президента України щодо змісту нової Стратегії, як передбачає реалізацію достатньо амбітних планів, що можуть докорінно змінити вигляд судової влади України, а також Конституційного Суду.

Зокрема, пропонується ще більше повноважень надати Вищій раді правосуддя. Натомість роль Ради суддів України – вищого органу суддівського самоврядування, усе більше нівелюватиметься. Автори Стратегії також прагнуть над чітким розмежування повноважень між Верховним Судом і Конституційним Судом України щодо тлумачення Конституції України та вирішення питання про відповідність Конституції України законів України та інших актів. Як вказують оглядачі Судово-юридичної газети, на думку розробників Стратегії, Верховний Суд має функціонувати як повноцінний суд права й зосередитися на забезпеченні сталості та єдності судової практики. Для цього планується посилити процесуальну і функціональну спроможність Верховного Суду, зокрема в

частині удосконалення касаційних фільтрів з метою зниження надмірного навантаження на Верховний Суд. Зрештою, нова Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки передбачає можливість розширення видів спеціалізації суддів у судах першої, апеляційної та касаційної інстанції.

Очевидно, що повноцінне уявлення про стратегію чинної влади щодо розвитку системи правосуддя в Україні матимемо після її формалізації відповідним указом Президента України. Втім і сьогодні можна зробити висновок, що вагомим чинником реформування національної судової влади є євроінтеграційні прагнення України. Принциповим моментом відповідного реформування є узгодженість у поглядах і підходах до вказаної реформи в українській владі і наших європейських партнерів, що вочевидь потребує активного діалогу на цю тему, як на рівні міждержавному, так і на рівні фахових спільнот.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища Рада правосуддя звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування судової влади. *Вища Рада правосуддя*. 29.08.2024. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/vprovadjennya-sudu-prisyajnih-v-ukraini-obgovorennja-zakonoproektiv/> (дата звернення: 04.10.2024).
2. Плану для Ukraine Facility (2024–2027). *Міністерство економіки України*. 2024. 380 с. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).
3. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента від 11 червня 2021 року № 231/2021. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 04.10.2024).
4. Нова стратегія судової реформи: що влада планує зробити з правосуддям до 2029 року. *Судово-юридична газета*. 21.09.2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/310626-novaya-strategiya-sudebnoy-reformy-chto-vlast-planiruet-sdelat-s-pravosudiem-do-2029-goda> (дата звернення: 4.10.2024).